

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsako sredo popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 20— K

pol leta . . . 10—

četrt leta . . . 5—

posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako peti vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 45 K.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti vrste,

če se tiska enkrat . . . 75 vin.

. . . dvakrat . . . 60

. . . trikrat . . . 45

za nadaljnja izvršenja od peti vrste po 30 vin.

Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Mestni trg štev. 17/III.

Poštna hranilnica št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine.

Po starih časih hrepene.

Glede preziranja krajnih šol. svetov od strani vlade se sklone resolucija: J. K. Z. pozivlja višji šolski svet v Ljubljani, da upošteva pravice krajnih šolskih svetov. Kmetje hočemo imeti pravice pri imenovanju defin. nadučiteljev in učiteljev potom krajnih šolskih svetov. Preziranje krajnih šolskih svetov je preziranje kmetov - davkoplačevalcev. J. K. Z. zastopa pravo demokracijo, nasprotuje pa absolutizmu.

To resolucijo je sklenila »Kmetka zveza« 27. pr. m. tako poroča nje glasilu »Domoljub«. S tem sklepom je pokazala »Kmetka zveza«, da si želi starih časov iz pretekla dobe, žalostnega spomina Lampe-Susteršičeve ere, tedaj časov zatiranja, preganjanja in zapostavljanja vsega narodno mislečega, za šolo, nje napredek in dobrobit slovenskega ljudskega šolstva vnetega učiteljstva.

Učiteljstvu so ti časi v predobrem spominu. Starejše učiteljstvo, težko da bi jih moglo kdaj pozabiti. Se sedaj, ko vendar dihamo nekaj prostje, se z gnevom, škripaje z zobmi, marsikateri tovariš-učitelj domisli s kletljivo na jeziku, na povzročitelje zatiranja in na povzročene krivice, v gmotnem in moralno-duševnem oziru.

Pa kakor so bile velike gmotne skrbi učiteljstva v tej žalostni dobi, za Slovence bivše Kranjske pečat kulturne sramote pred celim svetom, je bila še večja muka za zavednega učitelja-učiteljico, njega ponižanje pred svetom v pravega sužnja, brez vsakih pravic, pač pa s kopo dolžnosti, da sam ni vedel, kam in kako, da mu razni krvniki od krajnega do dež. šolskega sveta ne zadrgejo vrvi okrog vratu.

Pa ne samo to! Četudi se je učiteljstvo pri vseh teh razmerah trudilo čez svoje telesne in duševne sile narod povzdigniti na kolikor mogoče visoko stopnjo izobrazbe v njega dobrobit, in ponos, se tega ni hotelo pripoznati. Nasprotno! Ravno kraj. šol. sveti so bili, lahko rečemo v 90 %, posebno na deželi, ki so bili v tem oziru, mesto opora, cokolja vsemu na-

predku. Kraj. šol. sveti smatrajo v prvi vrsti za svojo nalogo, da učitelja zadržujejo pri vestnem izpolnjevanju njegovih stanovskih dolžnosti. Po njihovem mnenju je prva in največja naloga, učitelja nadzorovati, tedaj nekaka policijska služba.

In če se danes ponasamo Slovenci s tako visoko kulturo v naši novi državi Jugoslaviji, je to zasluga učiteljstva samega v prvi vrsti, manj drugih faktorjev, še najmanj pa kraj. šol. svetov. Da je prišlo do take resolucije v »Kmetki zvezi«, je najbrže vzrok ta, da se je imenovanje na tej ali oni šoli nadučitelja ali učitelja-učteljice zadnji čas izvršilo popolnoma pravilno, nepristransko, vpoštevajoč službeno dobo, starost in sposobnost ter druge, res v poštev prihajajoče okolnosti. Najbrže se ni ugodilo nekaterim, v domišljiji prejšnjih časov še vedno živčih mogočnejšev. In tem mogočnejšem povemo na vsa usta, da so ti časi za vedno prešli!

Učiteljska organizacija, sicer ni nikako politično društvo, a pravice učiteljstva bo branila do skrajnosti, tako sama, kakor vsak posamezni učitelj. V nobenem stanu tega ni bilo in ni, da bi o sposobnostih celote, kakor posameznikov, sodili in odločevali ljudje, ki o stvari niti pojma nimajo.

Tudi kmetij me besedo, kako in v čem se najna kmetih največ uči, katere stroke je pred vsem gojiti, kateri predmeti so za njega važnejši in na katere je polagati večjo vrednost in pomen.

A ne glede učiteljstva! Sploh pa, vsak poklic, vsak stan, ki ima le preveč gospodarjev, ne uspeva tako, kakor bi moral in je želeti.

Zato proč z vsem nepotrebnim! Kmetka zveza pravi v resoluciji: »Preziranje kraj. šol. svetov je preziranje kmetov, davkoplačevalcev.« Tedaj, ker ste tako vneti za pravice kmeta, kar je sicer vse lepo in prav, a pozabiti ne smete še na druge pravice, ki bi šle kmetu še v veliko večji meri ko pri na-

stavljanju učiteljstva. Župnike in kaplane tudi na deželi vzdržujejo večinoma kmetje. Tedaj bi imel pri njih nastavljanju ravnotako odločevati kmet, oziroma župljani ali cerkveni odbor. No, pa tega ni, kar je popolnoma prav in pravično, ker vendar ne gre, da bi o duhovnikih odločevali ljudje-lajki, o njih sposobnostih in zmožnostih, kdo je za to in ono župnijo primeren. In taka je pri učiteljstvu in njega nameščanju.

Izgovor, da duhovnike plačuje država v prvi vrsti, drži veliko manj, ko pri učiteljstvu, katere vendar država v največjem času, t. j. v naši novi državi, plačuje.

Seveda, kmetje in drugi državljani naj pri šolstvu tudi sodelujejo in odločajo po svojih zastopnikih v šolskih svetih. Tega jim ne odreja tudi učiteljska organizacija, ki daje v svojem novem načrtu vsem stanovom priliko, da sodelujejo pri organizaciji in vodstvu šolstva, da se izrekajo pri skupnih skupščinah za svoje zahteve v dobrobit in napredek šolstva.

Do skrajnosti pa se inora organizirano učiteljstvo boriti proti temu, da bi se speljala stara korupcija zopet pri osebnih imenovanjih učiteljstva, katere povzročitelji so bili v največji meri krajni šolski sveti, na podlagi inicijative od bivših korumpiranih voditeljev slovenskega naroda. Ta nečastna doba mora popolnoma izginiti!

Z enako pravico bi imeli potem tudi drugi stanovni pravico se vmešavati v imenovanja vseh političnih in drugih državnih uradnikov.

Tudi mi smo odločni zagovorniki prave demokracije, zato smo v našem načrtu se postavili na najdemokracijejši stališče in dali vsem slojem pri vodstvu šolstva najširše pravice in šolsko avtonomijo; toda svoj stan hočemo imeti popolnoma enakopraven med drugimi stanovni!

Postavljati pa en stan nad druge stanove ne odgovarja načelu prave demokracije, in je hujskanje stanu zoper drug stan — podtaknjena demagogija.

njegov brat, gostilničar in posestnik, ki je le malo govoril nemški in še to s težavo, a je dal vzgajati svoje otroke v strupeno nemškem duhu. Njegov 18 letni sin je svoji bivši učiteljici zabrusil v obraz: »Wenn Sie diese windische Bagage verteidigen, müssen Sie sich wohl schämen.« — Tretji je nemščine sploh nezmožen, on je veleposestnik.

O prednikih teh treh piše že nekako pred 25 leti učitelj v spominski knjigi, »da je doslej še vsak učitelj Boga prosil s povzdignjenimi rokami, da bi se mogel odkrižati teh ljudi.«

Vsled naše občeznane dobrodušnosti in popustljivosti merodajnih oblasti, se je moralo torej zgoditi naslednje:

V X. so sicer vedno krožile najneverjetnejše vesti, zato tudi 6. maja zvečer nismo verjeli novici, da so v bližnjem Dravogradu že Nemci in Lahi, četudi smo slišali onstran Drave sumljivo drdranje po okrajni cesti.

7. maja potrdi te vesti ob 10. uri v šolo prišedši katehet. Kmalu se sliši z vasi krik in »Heil!-vpitje. Nadučiteljevega sina, abiturijenta, ki je šel gledat, kaj se godi, potrese omenjeni trgovec za rame ter mu med drugim reče: »Zdaj bomo pa z Jugoslavlani obračunali. Danes Vas bom splačal.«

ALBIN LAJOVIC:

Novi poljski zakon o nameščanju in plačah učiteljev ljudskih šol.

Učitelji na ljudskih šolah so stalni in začasni. Stalni učitelji so oni, ki imajo predpisano naobrazbo in ki so prebili dve leti neopretrgano na kaki ljudski šoli ali privatni s pravico javnosti. Učitelja, ki je zadostil tem pogojem, namesti stalno okr. šolski nadzornik. Čas začasnega službovanja se vstee v pokojnino. K službenim letom se prav tako prišteva ves čas, ki ga je kdo, bodisi kjerkoli, prebil v kakršnikoli šoli.

Stalno nameščeni učitelji se uvrste v X. razred državnih uradnikov in so popolnoma enakopravni z njimi. Po 12 letih napredujejo v IX., iz tega zopet po 12 v VIII. in razred. Poleg tega dobivajo ekonomsko doklado, kot državni uradniki v istih krajih. Ta se ravna po številu prebivalstva.

Učitelji, ki so nastavljeni na ljudskih šolah in imajo poleg predpisanih izpitov še kak strokovni izpit, dobivajo za dve kategoriji višjo plačo.

Voditelji šol imajo prosto stanovanje, ali pa stanarino v denarju, pravtako tudi stalni učitelji. Občina je dolžna vsem preskrbeti stanovanje, stanarino pa izplačuje država, toda na račun občine. Stanarina se ravna po prebivalstvu in po številu rodbine. (Glej tabelo!)

Voditelji, in vsak stalni učitelj, imajo pravico užitka z dveh jutrov polja, ki mora biti pri šoli ali hiši, kjer stanujejo. Kjer to ni mogoče, tam da občina voditelja pogodbenim potom, odškodnino v naravi, če ne pa v denarju, kakor je v tabeli, ostalim učiteljem pa plača denarno odškodnino država, če ni na razpolago zemljišča za nje.

Učitelji, ki so se posebno odlikovali na polju šolstva in narodne prosvete, lahko izjemoma napredujejo po 27 letih službe v VII. čin. razred. Predlog za napredovanje stavi okrajni šolski svet, potrdi pa ministrstvo za bogočastje in narodno prosveto.

Učiteljstvo se je vsled te grožnje pripravilo na kolikor možno neopažen beg.

Takoj popoldne odideti učiteljica in nadučiteljeva soproga na pot. Nista še bili oddaljeni 200 korakov, že vpije s klanca pri šoli za njima trgovčeva hči: »Heil!« ter kriči in kaže za njima z rokami, na kar jo ubereta dva njena spremljevalca navzdol. Dober kilometer oddaljeni, so jih zajeli. Med tem se zbere na klanecu že več vaščanov.

To se je dalo opazovati iz šole. Nadučitelj in sin se takoj odpravita za njima, v nadi, da rešita napadeni.

Učiteljico je ustavil gostilničarjev sin s povelji: »Frl. Lehrerin, halt! Zurück! Sie und der Oberlehrer werden von der deutschen Patrouille abgeholt.« Prijel jo je ter posadil na tla. Odvzel ji je nahrbtnik in zavitek. Proti šoli obrnjen je vpil: »Kaj pa zdaj?« Oni mu s klanca odgovore: »Nazaj jo peljite! Le gor, Srbe!« —

Med tem sta hitela nadučitelj in njegov sin. Druhal je vpila na nju in metala kamenje.

Kmalu jima priženejo učiteljico nasproti. Takoj obkolijo oba trije fantje. Potem se vržejo na nadučiteljevega sina, ki se jim na očetov poziv iztrga, pustivši

LISTEK.

Iz Korotana.

Iz obmejnih krajev smo čitali v raznih časopisih mnogokrat poročila o jako neprijetnem položaju tega ali onega, posebnost pa učiteljskega stanu. Vedno in vedno so nosili naši renegati zvonec, obdržali so svoj pogubonosni vpliv vkljub vsem odredbam. Na opozoritve glede nedostatkov se je reklo k večjemu: »E, kaj eden, saj ne more nič, se bo že ugnal; sicer je pa ta kraj vendar čisto slovenski, in tak ostane.«

Zagrizenemu renegatu so odvzeli sicer županstvo, odstavilo se ga je kot šolskega ogleda, ker je hotel delati učiteljstvu krivico, zaslišalo se ga je pri sodniji, ker je prevzel še kot »Regierungskommissar« ob razsulu od vojaštva par cenih volov, ki jih je prodajal za drag denar na drobno; odvedlo se ga je celo z vojaško patroljo, a še isti dan izpustilo, zato da je hujskal proti napravam mlade države, hvalil vojaške obvezance, ki so se vojaškim patroljam poskrili ter se veselili brezmejno onega časa, ko pride »Faustrecht«. Takrat bo »lušno«, takrat bomo gospo-

de za noge vlekli, da bodo glave po stopnicah tolkle itd. Sodnijsko je bilo tudi že zaslišanih par njegovih privržencev.

Narodno zavedno učiteljstvo, ti pa pazi, da se ne bo zgodilo kaj protidržavnega, protinarodnega, ti si edino v kraju, ki to razumeš, ker se na vse zadnje mora priznati, da je v marsikateri občini ljudstvo res narodno nezavedno.

Učiteljstvo je pomagalo pri izbihi gerenta in občinskega sosveta. Bogme, ne lahko delo; a tudi gerent, do katerega se je gojilo največ upanja, da postane naroden, je postal izdajalec učiteljstva.

Dogodilo se je to v nekem kraju na Koroškem, v dnehi osvobojenja . . .

Ko bi se bilo zgoraj omenjenega moža, ki je bil daleč poznan kot strasten »Südmärkovec«, ki je kot načelnik krajnega šolskega sveta pred kakimi 20 leti, po običajnem blagoslovljenju nove šole, pozval iz Maribora protestantskega pastora blagoslovljat posebej šolo, obdržalo kot talca, bi to imelo zelo ugoden vpliv na celo občino. Saj je bilo dobro znano, da je svoje otroke vzgojil v fanatičnem nemškem duhu, kateri eden je dezertiral čez mejo, a se po njemu znanih skrivnih potih vračal izzivat narodno učiteljstvo.

Ta mož je posestnik in trgovec, komu sta bila posebno poslednji čas vdana